

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ

Професійна діяльність сучасного викладача вищої школи характеризується широким діапазоном «ролей», серед яких важливе місце посідає роль представника викладацької спільноти вищого навчального закладу як єдиної освітньої корпорації. Аналіз діяльності викладачів - випускників магістратури свідчить про їх неготовність підтримувати цінності закладу вищої освіти, нездатність проектувати власну поведінку відповідно до встановлених норм і правил у ВНЗ, будувати міжособистісні відносини з колегами, адміністрацією та іншими співробітниками. Все це говорить про недостатній рівень їх корпоративної культури, формування якої здійснюється у ході їх професійного становлення у закладі вищої освіти. Удосконалення професійної підготовки майбутніх викладачів відбувається на основі особистісного, діяльнісного, компетентнісного та інноваційного підходів.

Ключові слова: викладач вищої школи, професійна діяльність, професійне становлення, корпоративна культура, особистісний підхід, діяльнісний підхід, компетентнісний підхід.

Постановка проблеми. Сучасний стан вищої освіти характеризується підвищеною увагою до якості професійної підготовки педагогічних кадрів і передусім викладачів вищої школи. Актуальність проблеми засвідчено у значній кількості різноманітних публікацій, наукових праць, виступів провідних діячів країни. У них наголошено на тому, що професійна діяльність сучасного викладача вищої школи характеризується своє багатofункціональністю, творчим характером, поєднанням навчальної, методичної та наукової спрямованості. Викладач активно взаємодіє у зовнішньому та внутрішньому середовищі ВНЗ, співпрацює з колегами та студентами, організує студентську наукову діяльність, забезпечує ефективність навчальної роботи студентів, виконує безліч громадських обов'язків на кафедрі. Ефективне виконання зазначених функцій обумовлено рівнем усвідомлення викладачем завдань вищого навчального закладу, втілення в професійній діяльності цінностей та норм корпоративної культури ВНЗ.

Практика свідчить, що не всі молоді викладачі - випускники магістратури чи аспірантури - здатні виконувати хоча б частину з цих функцій. Все це актуалізує значення формування корпоративної культури вищого навчального закладу, а також викладача вищої школи, привертає увагу дослідників до проблем змісту та методики навчального процесу в магістратурі з підготовки майбутніх викладачів вищої школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню різноманітних аспектів підготовки педагогічних кадрів, зокрема й викладачів вищої школи, їх професійного становлення, розвитку педагогічної майстерності присвячені праці вітчизняних і закордонних дослідників (О. Барабаншиков, Н. Гузій, О. Гура, Р. Гуревич, І. Зязюн, М. Ільязова, І. Ісаєв, Н. Кузьміна, В. Луговий, Г. Матушанський, В. Семиченко, В. Сластьонін та ін.). Однак проблема формування корпоративної культури викладачів ВНЗ і особливо майбутніх викладачів у процесі їх професійного становлення потребує більш детального вивчення.

Мета статті - теоретичне обґрунтування сучасних підходів до формування корпоративної культури викладача вищої школи у процесі його професійного становлення.

Виклад основного матеріалу. У сучасній вищій школі за останні роки істотно змінився функціонально-рольовий характер діяльності викладача ВНЗ. За висновками Л. Грінкруга, він характеризується такими основними аспектами:

1) поєднання спеціальної (наукової) й педагогічної складових професійної

діяльності викладача, що потребує постійного удосконалення, розвитку його як дидакта, методиста і педагогічного технолога;

2) безпосереднє залучення викладача до науково-дослідницької та науково-методичної роботи (керівництво науково-дослідницькою діяльністю студентів);

3) формування не лише професійних, але й соціально-особистісних якостей у майбутніх фахівців - є важливою складовою професійної діяльності викладача вищої школи;

4) від викладача залежить якість підготовки майбутніх фахівців (вимоги до якої постійно зростають з боку сучасного суспільства і держави), зокрема в їх здатності вирішувати складні завдання на практиці, здійснювати проектування та проводити дослідження, самовдосконалюватися, тому роль викладача полягає в організації практико-орієнтованої діяльності студентів;

5) нові запити суспільства до викладачів вищої школи продиктовані процесами глобалізації та інтернаціоналізації, згідно цього він відіграє роль суб'єкту міжнародного освітнього і наукового співробітництва;

6) викладач є частиною цілісного професорсько-викладацької спільноти ВНЗ, злагоджена робота якого націлена на досягнення єдиної мети [2].

З огляду на останній аспект, ефективність діяльності окремого викладача і професорсько-викладацької спільноти, спрямовані на досягнення єдиної мети - підвищення якості освітньої та професійної підготовки майбутніх фахівців, конкурентоспроможних на ринку праці. Це можливо за умови не лише прийняття, але й підтримки викладачем цінностей закладу вищої освіти як освітньої корпорації, його прагнення до визнання себе частиною викладацької спільноти, до співробітництва з усіма суб'єктами освітнього середовища ВНЗ, до реалізації ефективної моделі корпоративної поведінки, до підтримки сприятливого соціально-психологічного клімату на основі побудови відповідної міжособистісної взаємодії тощо. Все перелічене у сукупності складає зміст корпоративної культури викладача ВНЗ, формування якої здійснюється у процесі його професійної підготовки у закладах вищої освіти.

Формування корпоративної культури викладача вищої школи повинно розпочинатися у ході його професійної підготовки у ВНЗ. Саме на цьому етапі професійного становлення майбутнього викладача шляхом створення відповідних психолого-педагогічних умов засвоюються й розвиваються:

- комунікативні уміння, що забезпечують здійснення міжособистісних взаємодій у процесі спільної діяльності, аргументовано висловлювати і захищати свої ідеї, результати наукової діяльності та ін.;
- уміння і навички групової роботи, що є основою для співробітництва і позитивної взаємодії викладачів, відбувається зміна соціальних ролей, створюються умови для розвитку відповідальності за власні дії, прийняття і виконання рішень (групових чи індивідуальних), набувається досвід такої роботи;
- управлінські уміння, за допомогою яких здійснюється управління власною кар'єрою, процесом професійного удосконалення та ін.

Набуття таких умінь і навичок можливе лише на основі нових підходів до побудови всієї системи професійної підготовки майбутніх представників викладацької спільноти як освітньої корпорації.

Нині занепокоєння викликає ситуація, яка склалась у вищій освіті. На загальному фоні реформування і модернізації, наявності значної кількості результатів емпіричних досліджень, які переконливо доводять ефективність упровадження нових підходів до професійної підготовки фахівця у закладі вищої освіти, залишаються непорушними і незмінними основи класичної традиційної педагогіки вищої школи. Така ситуація не сприяє розв'язанню протиріччя між суб'єктами процесу професійної підготовки у вищій школі. Виявляється, що всі зацікавлені в якості професійної підготовки

у вищих навчальних закладах сторони (студенти, роботодавці) потребують перегляду системи навчання у вищій школі щодо: посилення практичного компоненту освіти, зв'язку з життям; запровадження інноваційних методів та технологій навчання; залучення інформаційних технологій; аналізу й перегляду цінностей вищого навчального закладу з позиції відповідності якості знань сучасним вимогам суспільства. У центрі цих дискусійних проблем викладача вищої школи, діяльність якого спрямована на їх реалізацію. Виникає необхідність оволодіння викладачами ВНЗ та й майбутніми викладачами - випускниками магістратури - тими вміннями й професійно важливими якостями, які створюють підґрунтя для формування їх корпоративної культури.

Професійне становлення майбутнього викладача вищої школи повинно відбуватися в умовах, що сприятимуть його подальшому професійному розвитку, вибудовуванню власної кар'єри, встановлення наукового і освітнього співробітництва та ін. Професійна освіта виступає як процес створення такого зовнішнього середовища, яке підтримує саморозвиток, а успіх педагогічної діяльності визначається, перш за все, результатами впливу на особистість. Від того, наскільки ефективно буде реалізований цей процес, залежить успішність професійної діяльності викладачів. Проте досвід роботи вищих навчальних закладів, узагальнення результатів аналізу сучасних публікацій, в яких безпосередньо описуються проблеми підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ та пропонуються шляхи їх вирішення, вказують на певну «застарілість» підходів до змісту та організації навчання у вищій школі. Як зазначають дослідники, традиційна педагогіка вищої школи, та класична педагогічна парадигма у цілому помітно відстає від реальності сучасності, що постійно ускладнюються [1; 2].

Серед причин цього явища можна назвати такі: знаннєвий підхід у процесі професійної підготовки залишається провідним; упровадження компетентнісного підходу вимагає подальших розробок у галузі побудови навчальних програм і організації навчального процесу на основі формування компетентностей майбутнього фахівця як кінцевого результату їх освітньої та професійної підготовки у ВНЗ; «канонізованість» форм і методів, які використовували і продовжують використовувати у своїй практиці викладачі вищої школи; домінування репродуктивних, вербальних, монологічних методів передачі інформації від викладача студентам та консерватизм педагогічної системи (А. Вербицький) [1].

Методологічна основа побудови педагогічної системи професійної підготовки майбутніх викладачів повинна ґрунтуватися на інтеграції сучасних підходів: особистісного, діяльнісного і компетентнісного. Незважаючи на те, що в методологічному плані особистісний і діяльнісний підходи часто виступають як діаметрально протилежні, у реальній дійсності їх не можна остаточно розвести. Їх інтеграція, за результатами експериментальної роботи А. Вербицького, можлива на базі розвинутої психолого-педагогічної теорії - теорії контекстного навчання [1].

Ідея особистісного підходу в освіті ставить у центр уваги саму людину, виходячи з сучасного розуміння людини як неповторної, унікальної цілісності, як джерела власної активності і творчості, яка сама може і повинна визначати цілі й цінності свого життя, визначати власний розвиток. У центрі формування сучасного педагога особливе місце повинна посісти спеціальна, психолого-педагогічна і соціокультурна підготовка, здатність до реалізації своїх стосунків з вихованцями, колегами на гуманістичних засадах педагогіки співробітництва. Тому ефективність професійної підготовки викладачів вищої школи забезпечується переглядом змісту, форм і методів навчального процесу у вищому навчальному закладі. А отже, мова йде про інноваційний підхід до професійного становлення майбутнього фахівця, зокрема викладача.

Оновлення освітніх технологій вищої школи, впровадження інноваційної дидактики, формування систем розвитку, особистісного зростання майбутнього

фахівця не здійсненні без активної участі самого викладача. Хоча за спостереженнями дослідників, наявна певна ригідність мислення (заскнілість у мисленні і звичках, небажання змінювати що-небудь у професійній діяльності, пристрась до старих методів і форм педагогічної дії і педагогічної діяльності) певної частини викладачів, що стає основою формування прихованого опору інноваційним змінам [2], а отже, негативно впливає на професійне становлення майбутнього фахівця.

Формування корпоративної культури майбутнього викладача вищої школи здійснюється протягом його освітньо-професійної підготовки у вищій школі. Але особлива увага формуванню її складових повинна приділятися під час професійного становлення викладача в умовах магістратури і аспірантури.

Висновки. Отже, у процесі забезпечення високого рівня професійної підготовки фахівця будь якої галузі значна роль відводиться викладачеві вищого навчального закладу. Проте актуальним залишається питання професійної підготовки самих викладачів у вищій школі, зокрема зміст її соціокультурної складової. Успішність професійної діяльності викладача у закладі вищої школи залежить від сформованості його корпоративної культури. Зокрема від того, наскільки він готовий сприйняти і підтримати цінності вищого навчального закладу і вищої освіти у цілому, партнерські відносини зі своїми колегами - представниками освітньої корпорації, розуміти значення корпоративної культури як форми існування освітньої установи і керуватися у своїй професійній діяльності сучасними принципами встановлення позитивної взаємодії як основи для співробітництва та ін. Формування корпоративної культури є важливою складовою професійного становлення майбутнього викладача. Методологічними засадами педагогічної системи формування корпоративної культури викладачів є органічне поєднання сучасних підходів: особистісного, діяльнісного і компетентнісного. Інноваційний підхід має забезпечувати процесуальну складову зазначеної системи.

Список використаних джерел

1. Вербицкий А. А. Личностный и компетентностный подходы в образовании: проблемы интеграции / А. А. Вербицкий, О. Г. Ларионова. - М.: Логос, 2010. - 336 с.
 2. Гринкруг Л. С. Человеческий потенциал вуза: потребности и возможности развития [монография] / Л. С. Гринкруг, Б. Е. Фишман. - М.: Изд-во «Академия Естествознания», 2012. - 315 с.
- Одержано редакцією 3.10.2013
Прийнято до публікації 12.10.2013

Аннотация. *Солдатенко Н. Н. Современные подходы к формированию корпоративной культуры будущего преподавателя высшей школы в процессе его профессионального становления. Профессиональная деятельность современного преподавателя высшей школы характеризуется широким диапазоном «ролей», среди которых важное место занимает роль представителя преподавательского сообщества, высшего учебного заведения как единой образовательной корпорации. Анализ деятельности преподавателей - выпускников магистратуры - свидетельствует об их неготовности поддерживать ценности заведения высшего образования, неспособности проектировать собственное поведение в соответствии с установленными нормами и правилами вуза, строить межличностные отношения с коллегами, администрацией и другими сотрудниками. Все это говорит о недостаточном уровне их корпоративной культуры, формирование которой осуществляется в ходе их профессионального становления в университете. Усовершенствование профессиональной подготовки будущих преподавателей происходит на основе личностного, деятельностного, компетентностного и инновационного подходов.*

Ключевые слова: преподаватель высшей школы, профессиональная деятельность, профессиональное становление, корпоративная культура, личностный подход, деятельностный подход, компетентностный подход, инновационный подход.

Summary. *Soldatenko N. N. Modern approaches to forming of corporate culture of future teacher of high school in the process of his professional becoming. Professional activity of modern*